

העולם הזה, שבועון החדשות הישראלי. המערכת והמינהלה: תל אביב, רחוב גורדון 3, טלפון 03-243386. תאריך: 136. מען מברקי: עולמפרם. מורפם כ"הרפום החדש" בע"מ, תיאביב, רחוב בן אכביגדור. הפצה: נד"כ בע"מ. גלופות: צינורגופיה כפס"י בע"מ. העורך הראשי: אורי אבנרי. המוציא לאור: העולם הזה בע"מ.

קאמא קרי

לחץ של בעלי-שררה, אישי-שילטון או איליהון.

התוצאה היא שאנשי העולם הזה רחוקים מאד-מאד מלהיות רובוטים. הם אנשים בעלי דיעות חזקות, הרגילים ל"היאבק עליהן". לכל אחד מהם איכפת לא רק מה שהוא עצמו כותב, אלא גם כל מילה אחרת המופיעה בעיתון. כי כל אחד מהם חש עצמו כשגריר העיתון בכל עת. כשגנדה לחבר-מערכת שמהו בעיתון אינו בסדר, הוא מתקשר, מתרגש ומזדעק. מה גם שרוב החומר בעיתון אינו נושא חתימה אישית, אלא מופיע כדבר העולם הזה.

כל זה אינו מעניק חיים קלים לעורך

תונאים ועיתונאיות — והם רבים — הר מותחים ביקורת קטלנית על כל העולם. אך הנעלבים עד למעמקי הנפש כאשר משהו מעו, חלילה, למתוח ביקורת עליהם.

כל זה מעלה שאלה מעשית חשובה מאד: מה קורה כאשר שני חברי-המערכת נחלקים בדעותיהם, בעניין שניהם רואים אותו כחשוב?

אם זה עניין רעיוני, משהו הנוגע ל"השקפת-עולם ולדעה, אין בעיות. זהו עניין תוך חופשי. חבר המסתייג מדיעה מסוימת שהושמעה בעיתון, והסבור כי מצפונה מחייב אותו לבטא הסתייגות זו בפומבי, יש לו האפשרות להביע את דעתו הנרדפת בעיתון עצמו, בחתימת-ידו. כך עשו אנשי ZOO הארץ, כאשר הסתייגו לאח-רונה במאמר חריף (ובלתי-צודק, לדעתי) מטפול העולם הזה בענייני האינטימיים של הצנזור לסרטים ולמחזות.

הצרה האמיתית (האמון לי, זהו צרה אמיתית!) מתחילה כאשר שני חברי-מערכת חלוקים בדעות על עניינים עובדי-תים. כלומר, כאשר חבר אחד מאמין בכל ליבו כי החומר אשר בידו מצדיק את קביעתן של עובדות מסוימות, ואילו חבר-מערכת אחר סבור באותו להט עצמו, כי הראיות המצויות בידי המערכת אינן מצדיקות מסקנה זו.

זה יכול לקרות בין אנשים אינטליגנטיים. ולראייה: לא פעם חולק בית-מיש-פט אחד על הקביעות העובדתיות של בית-מישפט אחר, ומבטל פסק-דין בטענה ש"לא היה די בראיות שהובאו באותו תיק כדי להצדיק את פסיקת השופט הראשון. כשזה קורה במערכת, מה עושים?

במיקרים קרובים, נערך הוויכוח בישיבת המערכת, ואחרי שהרחות התלהטו ונרגעו, נוצר קונסנזוס. אנחנו אנשי-מיקצוע, וכאשר מוכנס החומר לכור-ההיתוך של ויכוח מיקצועי, ניתן בדרך-כלל להפריד בין המתכת הקשה של העובדות לבין השאר.

מטוס "ווסטווינר" של התעשייה האווירית
מה קורה כאשר חברי-מערכת חולק על חברו?

בראשי. אבל זה נותן את הטעם המיוחד לתפקידו.

ישיבות המערכת הן, משום כך, לא פעם סוערות ביותר. אחד מותח ביקורת קטלנית על כתבתו של חברו, הלה מתגונן בחירוף-נפש, שלישי מתערב ומשמיע דבר עה משלו, והרחות מתלהטות בנקל. אבל תוך כדי כך מתלבן העניין, נחשפות הי עובדות ונקברות הדעות הקדומות.

הייתי עד לויכוחים רבים בכנסת ובי וועדותיה, זרק מעטים מהם הגיעו לרמת האיכפתיות, הביקורת הנוקבת הרמה הי מיקצועית של ויכוחים שיגרתיים אלה בי מערכת העולם הזה.

(לכן אני קורא לא פעם בחיך מסויים את ההתקפות הנוזמות עלינו, המתפרסות מות בביטאון זה או אחר. ביקורת זו היא לרוב חובבנית ועלובה, בהשוואה לבייקורת החותכת והמיקצועית המושמעת בי ישיבות המערכת עצמה).

היו חברים וחברות שפרשו ממערכת העולם הזה רק מפני שלא יכלו לסבול סיגנון חריף זה של ביקורת הדדית, שכרי לנו — החל בעורך וכלה באחרון הכתיבים — חולפים לה מרצון. מעולם לא ביקשתי חבר כזה להישאר. כי היכולת לסבול ביקורת חריפה היא, לדעתי, אמת מידה מוסרית לאדם היוצא לבקר את הי זולת. מעולם לא רחשתי כבוד לאותם עיי

במיקרים אחרים, פוסק בסופו של דבר העורך הראשי, או מי שממלא באותה עת את מקומו.

אולם מדי-פעם מודמן מיקרה קשה בי מיוחד. כך קרה בשבוע שעבר.

יגאל לביב קיבל על עצמו לנהל את החקירה בענייני התעשייה האווירית. מי פאת גדולו של המיפעל, שהיה במשך זמן רב חסין מפני כל בביקורת, היה זה תפקיד חשוב וקשה במיוחד.

כאשר הגיעה החקירה לשלב מסויים, מסר לביב ליפרסום את הכתבה הראשונה בסידרה "המעשייה האווירית". אחרי ש"נפגש עם כמה וכמה אנשים המצויים מאד בענייני המיפעל, ובדק את הראיות שאי ידעה. היה משוכנע כי יש לו כיסוי מלא לקביעותיו, מה גם שדובר המיפעל, ש"אליו פנה, לא מסר תשובות ענייניות לי שאלותיו.

עם הופעת העיתון עירער אלי תבור על כמה מן הקביעות. היו לו מקורות-מי-דע משלו, והוא היה משוכנע כי לכמה מן העובדות שהופיעו בכתבה אין כיסוי מספיק, וכי שנסעו על טענות וראיות שהיו, לדעתו, כוזבות.

בהעולם הזה אין חברי-המערכת מגלים איש לרעהו את מקורות-המידע שלהם.

מטעמי ביטחון. גם אני עצמי נמנע, לרוב, מלבדוק מקורות-מידע, מאותה סיבה, אלא במיקרים מיוחדים, כאשר נראה לי שעלי להיכנס לעובדי-החקירה של בדיקת המידע, כדי לשאת באחריות.

במיקרה זה יכולתי לשמוע את טענות שני החברים, להתרשם מן הראיות ולפ"סוק לפי הבנתי, והיו הדרך הקלה, יחד-סית, אך לא רציתי ללכת בה.

תחת זאת בחרנו בשיטה הרבה יותר קשה, אותה אנחנו מפעילים רק לעיתים רחוקות מאד. ישבנו והגדרנו במדויק את הנקודות העובדתיות שעליהן נטוש הווייכות. ביקשתי את שני החברים לבדוק מחדש את המידע והראיות המצויי בידיהם, איש-איש על-פי דרכו, ולהיפגש מחדש עם מקורות-המידע שלהם. בדקתי כמה פרטים באופן אישי.

על סמך עבודה זו ערכנו ישיבה, ש"יכלה להיות תומר-לימד מרתק בבית-ספר לעיתונות.

בדקנו מחדש את הכתבה המקורית, פרט אחר פרט.

על פרטים רבים, שאיש לא עירער עליהם, לא התעכבנו.

לגבי כל פרט שהיה שנוי במחלוקת, ערכנו עימות בין חומר-הראיות שהביאו שני החברים: קבענו את המצב העובדי, דתי, כפי שהוא נראה לאור ראיות אלה. לגבי כמה פרטים, הסקנו מסקנות. לגבי כמה פרטים אחרים, קבענו שלאור הי עובדות תיתכן מחלוקת על המסקנה. פרי-טים אחרים ניסחנו מחדש, בצורה מפורטת יותר, כדי להימנע מהכללה.

את כל המסקנות האלה מסרנו לקורי-אים, כלשונו, והנחנו לך להסיק בעצמך את המסקנה מן העובדות.

תהליך כזה אינו ידוע בכל עיתון אחר. מה גם ששום עיתון אחר לא היה מעלה על דעתו לתקן דברים, לא לשנות את ניסוחם, או להגדיר אותם מחדש בצור-רה עובדתית מדויקת, כאשר כלל אין דרישה כזאת מצד גורם כלשהו הנוגע לעניין.

אנחנו חייבים לעשות זאת, על פי כורח פנימי. חשוב לנו לדעת כי החומר המת-פרסם בעיתון זה הוא מדויק ומהימן. חשוב לנו גם להראות לך כי איננו מה-ססים לתקן דברים, אם אנחנו סבורים ש"הם טעונים תיקון — וממילא, שכל שאר החומר בעיתון נשאר איתן, ללא עירעור.

עיתון מפרסם מדיייום, או מדי-שבוע, אלפי עובדות. מגוון להעמיד פנים כאי-לו לא ייתכנו שגיאות, הטעיות-בדודן ור טעויות-בשיקול — מה גם שהכל נעשה תחת לחץ, תוך זמן קצוב, כשלהרבה א"י שים יש עניין להזיין את העיתון במידע כוונב או מוגזם, ואילו הצד המאושם מוכן אף הוא, לעיתים קרובות, לשקר ולהע-לים, כדי להגן על עצמו.

לדעתי, האתיקה המיקצועית מחייבת עיי-תון לתקן דברים כאשר הוא משתכנע ש"הוא טעה בשיקול, כשם שהיא מחייבת אותו להילחם ללא-רתע על הדברים הי נראים לו כנוכחים, שתי מיצוות אלה כרו-כות זו בזו, וגאוותו האמיתית של עיתון צריכה להיות על שתיהן כאחת.

כל מסקנה עיתונאית (היסטורית, כי-מובן) היא זמנית — עד שמתגלה מידע נוסף, המטיל אור חדש על הדברים. הי מסקנות שהגענו אליהן במיקרה זה הן הנכונות והשקולות ביותר שיכולנו להי-סיקן, לאור המידע שהיה מונח לפנינו.

סיפורי לך סיפור זה, כדי לתת לך מושג על המרץ והזמן המושקעים, לפע-מים, בכתבה אחת, שאתה קורא אותה תוך כמה דקות.

אנחנו משתדלים להביא לך את תוצאות החקירות שלנו בצורה הקלה ביותר לעיון, לשם כך אנחנו נעזרים באבזורים של מיקצוענו — עריכה טובה, כותרות מוש-כות, תצלומים המדברים בעד עצמם.

אבל הדרך אל מכבשי-הדפוס היא, לעיי-תים קרובות, ארוכה ומסובכת — בייחוד כאשר כל הנוגעים בדבר מתייחסים אל עבודתם בתחושה של אחריות מירבית.

אורי אבנרי